

Рівненський міський виконавчий комітет
Управління освіти
Навчально-виховний комплекс № 12
Рівненської міської ради

Навчально-методичний посібник

форми інтерактивних методів роботи на уроках етики

Мазурок
Анна
Петрівна

Рівне 2013

Автор: Мазурок А.П. Форми інтерактивних методів роботи на уроках етики . – Рівне.-80с.

Методичний посібник містить теоретичні аспекти та практичні рекомендації щодо застосування інтерактивних форм роботи на уроках етики в середній шкільній ланці і може бути використаний при підготовці до уроків та позакласних заходів з предмета.

Рецензенти:

Грещук Т.М. – методист КУ «Рівненський міський методичний кабінет»;

Середюк О.В. – заступник директора з навчально-виховної роботи.

Рекомендовано до друку засіданням Методичної ради навчально-виховного комплексу № 12 Рівненської міської ради від «1» лютого

2013 року протокол № 3.

ЗМІСТ

Форми інтерактивних методів роботи з учнями.....	4
Конспект уроку «Як стати милосердною людиною».....	13
Конспект уроку «З чого починається дружба».....	26
Конспект уроку «Як стати розвиненою людиною».....	37
Конспект уроку «Як виникають правила етикету».....	53
Конспект уроку «Що означає бути громадянином своєї держави».....	63
Конспект уроку «Правила мовного етикету».....	73
Список використаної літератури.....	79

*«Виховання емоцій – це окреме вузьке завдання,
а сама суть усього процесу становлення людини»*

В. Сухомлинський

Форми інтерактивних методів роботи з учнями

«Вірю-не-вірю»

Вчитель складає тематичний опитувальник і зачитує його в класі. Кожне запитання починається словами «Чи вірите ви що...?». Учні мають погодитись з твердженням або ні, обгрунтовуючи свою відповідь.

«Лото»

У кожного учня картка з власною тематичною доповіддю під відповідними номерами. Вчитель виймає з «діжечки» номери. Відповідає той, хто має доповідь під цим номером.

«Сторінка щоденника»

Це захоплююче творче завдання.

Учням пропонується відновити сторінку з щоденника когось із видатних людей за певний період часу.

«Відгадай, хто я»

Учень виступає від імені відомої особи не називаючи її, а описуючи події з життя, зовнішність, вчинки тощо.

«Вчені та їх відкриття»

Учні поділяються на дві команди. Кожен раз грають двоє учнів. Один з них називає прізвище відомого вченого, а другий має швидко назвати його відкриття, винаходи. Потім учні міняються ролями, щоб кожна команда отримала рівну кількість запитань і відповідей. Якщо учень затримується, або дає невірну відповідь, його може замінює учасник тієї ж самої

команди. Перемагає команда, яка чітко відповідає на запитання і в якій вибуло з гри найменше учасників.

«Велике коло»

Найдоцільніше використовувати, якщо необхідно навчити учнів швидко вирішити проблему, вийти з нестандартної ситуації.

Учні козміщуються у великому колі. Формулюють проблему для обговорення, після чого протягом 10 хвилин кожен індивідуально записує пропозиції для її розв'язання. Учасники по колу зачитують свої пропозиції, а група уважно вислуховує не критикуючи і не перебиваючи і голосує за кожним пунктом: включити чи не включити його в загальне рішення по проблемі, фксоване на дошці.

«Акваріум»

Форма діалогу, коли в групі пропонують обговорити проблему «перед очима глядачів». Кожна мала група обирає того, кому вона може довірити вести діалог(це може бути й кілька бажаючих). Всі інші учасники процесу виступають в ролі глядачів. Кожній групі відводиться 3-5 хвилин для обговорення, після чого місце в акваріумі займає інша група і обговорює наступну ситуацію або проблему.

«Мозкова атака»

Учні потрапляють в «екстремальну ситуацію» і повинні негайно дати відповіді на поставлені запитання. Наприклад: «Один Ваш знайомий скоїв стосовно іншого протиправний вчинок. Ваші дії. Які закони при цьому слід знати?». Ця гра індивідуальна, її проводять у вигляді розминки на повторення пройденого матеріалу. Перед початком гри нагадайте учням казати все, що спаде їм на думку, не обговорювати і не

критикувати висловлювань інших, заохочувати розширення чужих ідей.

«Прес-конференція»

Колективна гра, слухна на узагальнюючих уроках. З класу обирають учнів, які грають ролі академіків, директорів заводів, відомих вчених тощо. Всі інші учні – «журналісти». «Журналісти» ставлять запитання учасникам прес-конференції. Запитання має завчасно знати вчитель, тому що вони повинні відповідати темі прес-конференції і віковим особливостям учнів. Оцінюється правильність відповідей, слухність запитань.

«Дискусія»

Дає нагоду виявити різні позиції і думки з певної проблеми або суперечливого питання. Для того, щоб дискусія стала відвертою, необхідно створити атмосферу довіри і взаємоповаги. Орієнтовні правила проведення дискусії такі: говорити по черзі, а не всім одночасно; не перебивати того, хто говорить; критикувати ідеї, а не особу, що їх висловила; не сміятися, коли хтось говорить, за винятком жартів; не змінювати тему дискусії; намагатися заохотити до участі у дискусії всіх присутніх.

«Аналіз ситуації»

Однією з форм роботи з учнями є аналіз ситуації або випадку з життя. Для розгляду певної ситуації необхідно звернути увагу на основні моменти:

- факти (що відбулося, хто є учасниками справи, що ми про них знаємо, які факти є важливими, які другорядними);
- проблеми (які закони, морально-етичні норми регулюють ситуацію, яке питання необхідно вирішити для розв'язання проблеми);

- аргументи(які аргументи можуть бути наведені для використання доказів на захист кожної з сторін);
- рішення(яким буде вирішення ситуації, чим обгрунтоване саме таке рішення, якими можуть бути наслідки такого рішення).

«Хокей»

Як і в справжньому хокеї, кількість «хокеїстів на полі» від кожної команди - по шестеро(один воротар, двоє захисників і троє нападників). По правилах гри навчального «хокею» гравці сидять за столами. Кидок у ворота – запитання поставлене суперником. «Гол» - на запитання відповідь не дано, або відповідь неправильна. «Шайбу відбито» - захисники або воротар дали правильну відповідь. Арбітром може бути сам учитель або один з учнів. Він стежить за дотриманням правил, видаляє порушників, зупиняє час, дає дозвіл гравцям на запитання і на відповідь. Всі інші учні виступають в ролі запасних гравців або вболівальників.

«Метод-прес»

Цей метод слід використовувати тоді, коли виникають суперечливі питання, у яких треба зайняти визначену позицію з обговорюваної проблеми. Учня роздаються картки у яких зазначено чотири етапи прес-методу:

- позиція «Я вважаю, що...»(висловіть свою думку, поясніть в чому полягає ваша точка зору);
- обгрунтування «Тому що...»(наведіть причини появи цієї думки, тобто те, на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції);

- приклад «Наприклад...»(наведіть факти, які демонструють ваші докази);
- висновки «.....тому.....»(узагальніть свою думку, зробіть висновки про те, що необхідно зробити, на вашу думку, для позитивного вирішення проблеми або питання).

«Доміно»

Учням пропонуються вислови, які не мають закінчення, самі закінчення зазначені на інших аркушах. Учням необхідно підібрати вірні закінчення до висловів(можна використовувати прислів'я, приказки, крилаті вислови, цитати з художніх творів).

«Слалом»

Клас поділяється на групи, їм дають чл для вивчення будь-якого тексту. Потім кожна група готує за текстом певну кількість питань для суперника. Правильність відповідей оцінюють самі учні. Тексти повинні мати пізнавальний характер та виховний зміст, відповідати темі уроку.

«Рецензія»

Учень зачитує біля дошки доповідь на обрану тему, прослуховуючи її клас пише за раніше розробленим планом рецензію(повнота відповіді, логічність, манера учня говорити і триматися, що опущено або невірно наведено, наявність власних прикладів, оцінка). Рецензфя може мати й жартівливий характер. Рецензії можна перевіряти вибірково, зачитувати деякі з них, давати свій коментар.

«М'яч»

Учні у парах кидають одне одному мяч: питання –відповідь (доцільно для використання у молодшій ланці школярів).

«Біль героя»

Ми соромимося говорити про свій біль. Немає з ким поділитись думками, мало хто дослухає нас до кінця. Літературні герої художніх творів, якщо вони позитивні, здебільшого люди відверті, мудрі, справедливі. Який духовний і фізичний біль їх переймав? Кому вони про нього розповідали? Чому саме цим особам? Які вони отримали поради? Якою була реакція оточення на їх дії, вчинки? Як ви сприймаєте страждання та думки літературного героя? Кожен учень обирає собі літературного героя і розповідає про нього.

«Людське щастя героя»

Використовуючи чотири уявних складових людського щастя (наявність живих батьків, знайти себе у цьому світі, мати лад у сім'ї, нікого не скривдити), учні мають дати відповідь: чи щасливий той чи інший літературний герой?

«Розповідь героя»

Сприяє розвитку емоційного світу людини. Завдання учня – розповісти казку, оповідання, історію тощо від імені діючого персонажу за вибором самого учня.

«Один день з життя героя»

Всі ми – прості смертні і володарі світу, генії і невдахи, добрі і злі рано чи пізно запитуємо свій розум і серце про те, що посіяли ми на білому світі, що залишили після себе у житті. Завдання учня: розповісти про найпам'ятніший день у своєму житті, порівняти його з найголовнішим, на думку учня, днем у життя того чи іншого літературного героя.

«Ланцюжок»

Головне у цій формі роботи – спиратися на попередній досвід дітей, правильну, чітку постановку запитань, неодноразове повторення найголовнішого – того, що схвилювало, здивувало, спонукало замислитись учня. Можливо, що з такого ланцюжка

запитань виникне проблема, яку слід буде вирішити наступного разу.

«Малюнок на скелі»

Доречно для молодшої ланки школярів. Первісні люди зображали на стінах печер тварин, речі, які мали відношення до їх життя. Запропонуйте учню обрати для зображення лише одну річ, яка б символізувала художній твір, казку, головну думку оповідання тощо.

«Очіма психолога»

Використовуючи загальнономистецький закон читач(глядач)-суб'єкт – аналіз учні за допомогою вчителя намагаються передбачити, які обставини спонукали того чи іншого героя твору, публікації, життєвої історії вчити так, а не інакше.

«Знайди пару»

Клас поділено на дві групи. Перша група отримує картки із завданням, друга – картки з відповідями. Кожен має знайти свою половину. Відповіддю може бути практичне завдання, тоді парам необхідно його виконати.

«Троє мудреців»

Грають три команди. Кожна команда рекомендує до гри свого мудреця, всього їх має бути троє. Мудреці займають почесні місця перед командами. Ведучий по черзі ставить командам запитання і пропонує по три варіанта відповідей. Мудрець обирає або пропонує власний варіант вірної відповіді. Команда вирішує погодитись чи ні. За вірну відповідь мудрець і команда отримують по одному балу. Якщо мудрець обрав неправильну відповідь, а команда не погодилась, то бал отримує лише команда і навпаки. Якщо відповіді невірні, бали не зараховуються. Перемагає команда, яка набрала більшу кількість балів. Наймудрішим оголошують мудреця, котрий дав найбільшу кількість вірних відповідей.

«Хід конем»

Гра побудована на звичайному шаховому полі, розділеному на дві зони, в кожній – 32 клітини. Кожна клітина розташована на перехресті літери і числа, тому має відповідну назву(F1, H7 тощо). Грають дві команди. Кожна команда перед початком гри протягом однієї хвилини продумує всі можливі варіанти ходів так, щоб за допомогою шахового коня побувати в усіх клітинах своєї ігрової зони. Кожна клітина мстить одне запитання. Починають і продовжують гру ходом шахової фігури – конем – з її стартової позиції. Капітани команд по черзі називають клітину, на яку здійснюють хід. Двічі в одній і тій самій клітині бувати заборонено. Кожний хід зараховують. Його вважатимуть результативним, якщо гравці команди правильно відповіли на запропоноване запитання. Кількість питань має відповідати кількості клітинок – 64, по 32 для кожної команди. Перемагає команда, яка правильно порахувала кількість ходів, дала вірні відповіді на запитання і в результаті набрала більшу кількість балів. Гра буде цікавою для всіх вікових категорій.

«Машина часу»

Ігрові ролі: чотири екіпажі, король, чаклун. Екіпажі чотирьох машин часу терплять аварію і потрапляють у минуле. Необхідно довести свою могутність і реальну користь своїх знань в королівстві, куди вони потрапили. Завдання чаклуна не випустити владу зі своїх рук, довести химерність знань, невірність суджень, неправильність умінь прибульців. Король має на підтримку наукових досліджень 100 дублонів, їх необхідно розподілити між екіпажами в залежності від глибини їх наукових знань по заданій тематиці. Король має право фінансово карати прибульців, якщо вони будуть

запідозрені у неправді. Перемагає команда, яка отримала найбільшу фінансову підтримку.

«Перегук»

Учні отримують завдання: знайти відповідності між літературними героями і відомими шедеврами живопису та музики і покоментувати свій вибір.

«Якби письменником був я.....»

Вид роботи, рекомендований, коли твір має трагічну або відкриту розв'язку. Дає учням змогу зняти емоційне напруження, стрес.

«Робота в динамічних парах»

Завчасно формуються робочі пари учнів. учитель на уроці роздає картки із завданнями і пропонує поміркувати та обмінятися думками в парі. Учні готують відповідь, потім кожна пара представляє свій спільний варіант(за такою ж схемою учні можуть працювати у малих групах по 3-4 особи).

«Подорож»

Урок-подорож претворює учнів на учасників подій. На таких уроках можна простежити активність учнів, використати можливість краще і швидше запам'ятати факти, історичні події, осіб.

«А я вважаю...»

Коли гостродраматичні події, які відбуваються в суспільстві, школі, класі, літературному творі викликають неоднозначну оцінку, потребують одговорення, кожному учню надається 1-2 хвилини, щоб висловити свою думку, ставлення. Своє висловлювання учень починає фразою «А я вважаю....».

«Порівняльна характеристика»

Учні працюють з орієнтовною таблицею за обраною темою

Вчинок або подія	+	-
------------------	---	---

Завдання: заповнити таблицю і зробити висновки.

«Портрет»

Учитель зачитує твердження, в якому описово подано відомості про той чи інший об'єкт, персонаж, подію тощо. Учні намагаються визначити про що йдеться мова. Якщо не вдається, учитель зачитує друге твердження, яке містить більш точну інформацію про об'єкт. Третє твердження містить таку інформацію, що не впізнати об'єкт неможливо.

«Третій зайвий»

Учням пропонуються три поняття (терміни, географічні назви, літературні герої, суспільні події, імена історичних діячів тощо) і вони мають визначити, яке з цих понять зайве у логічному ланцюжку.

Мета уроку. Навчити учнів пояснювати поняття «милосердя», «альтруїзм», «егоїзм»; наводити приклади милосердя у вчинках, висловлювати власне розуміння милосердя та співчуття, характеризувати прояви егоїзму у власній поведінці та поведінці інших; формувати навички проявів альтруїзму; розвивати потреби гуманістичної спрямованості; виховувати гуманізм.

Обладнання. Засоби мультимедіа, вислови про милосердя, ілюстрації до теми.

Проблемні питання (запис на дошці):

- Що таке милосердя?
- Кого називають альтруїстом, а кого — егоїстом?
- Як співчувати і проявляти милосердя словом і ділом?

Хід уроку.

I. Актуалізація опорних знань.

Створення емоційно – позитивної атмосфери уроку.

1. Вступне слово вчителя.

Людина починається з добра.
Сказав мудрець:
Живи, добро звершай!
Та нагород за це не вимагай!
Лише в добро та в вищу правду віра,
Людину відрізня від мавпи й звіра.
Хай оживає істина стара:
Людина починається з добра.

Так, саме з добра. З добра до інших людей і до всього оточуючого. Адже сказано: «Люби ближнього свого, як самого себе».

2. Діалогічне спілкування.

Давайте повернемося один до одного, посміхнемося, скажемо одне одному добрі і гарні слова.

Чи стало вам краще? Чи відчули ви себе щасливішими? А як ви думаєте, чому?

♦ Висновок. Людям краще тоді, коли хтось по-доброму до них ставиться.

Можливо, хтось розповість нам про те, як змінився його настрій після добрих слів, посмішки.

♦ Розповідь одного – двох учнів.

А зараз прослухайте пісню «Если добрый ты» і скажіть, який же настрій у доброї людини, що вона відчуває?

♦ Прослуховування пісні.

♦ Відповіді учнів.

♦ Висновок. У доброї людини гарний настрій, їй завжди легко. Добра людина радісна, весела, їй хочеться поділитися радістю зі всіма. Вона чує, як високо в небі дзвенять струни сонячних променів, тобто помічає красу оточуючого світу.

3. Гра «Правда – неправда»

Ми вже з вами говорили про добро і зло і визначилися, який зміст вкладаємо у ці поняття.

Проведемо гру «Правда – неправда» і пригадаємо, що називаємо добром, а що — злом.

Я читаю речення, яке може містити як правильне, так і помилкове твердження. Якщо воно правильне, ви піднімаєте аркуші зі знаком «+», якщо помилкове, то — зі знаком «—».

1. Усе гарне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням і мріям, — це добро. (+)
2. Зло сприяє зближенню людей, їх вільному розвитку, щастю. (—)
3. Добро спричиняє відчуження людей одне від одного та їхню загибель. (—)
4. Усе негативне, що руйнує життя і добробут людей, — це зло. (+)
5. Доброю вважають ту людину, яка свідомо вибираючи між добром і злом, здатна поступитися власними інтересами і бажаннями заради інших. (+)
6. Добро в усі часи пов'язувалося з любов'ю, милосердям, підлістю і слабодухістю. (—)

Яка ж неправда в останньому реченні?

То ж із чим в усі часи пов'язувалося добро?

- ♦ Відповіді учнів: з любов'ю, милосердям.

II. Представлення теми уроку й очікуваних навчальних результатів, постановка проблемних запитань.

Ми не випадково розпочали наш урок із розмови про добро, бо сьогодні ми будемо говорити про милосердя, яке завжди ототожнювалося з добром.

Милосердя і доброта — як два крила, на яких тримається людство. Що таке милосердя; як же могло так трапитися, що воно втратило сьогодні свою цінність, а його зміст звівся лише до милостині; чому ми часто глухі до чужого горя; кого називають егоїстом, а кого — альтруїстом; як проявляти милосердя словом і ділом — на всі ці запитання ми спробуємо знайти сьогодні відповідь, а також створимо калейдоскоп мудрих думок про милосердя.

III. Робота над темою уроку.

1. Гра «Намалюй і розкажи»

На основі тих знань та уявлень, які ви маєте, спробуйте зобразити милосердя за допомогою характерного для нього символу.

- ♦ Демонстрація найбільш змістовних малюнків

2. Цікаво знати.

З давніх-давен милосердя — найвищу серед християнських чеснот — зображали символічно у вигляді жінки з дитиною на руках. У Ватикані в Соборі Святого Петра міститься кілька таких скульптур.¹

3. Робота над текстом.

Символом доброти і милосердя є також Святий Миколай. Послухайте розповідь про цього Святого і спробуйте на основі почутого дати визначення милосердя та випишіть у зошити основні прояви милосердя Св. Миколая.

Нічого не бракувало малому Миколі — ні одежі, ні смачної їжі. Та він був сирота. Мама вмерла рано, за нею — і тато. Хлопчик ріс під опікою чужих людей. Він часто виходив на вулицю погратися з дітьми. Це були діти небагатих батьків. Жили вони в глиняних хатах, спали покотом на долівці, часто спати вкладалися без вечері. Микола їх жалів, але не знав, як допомогти.

Був у Миколи старий учитель. Одного разу вони читали святе Письмо: «Коли ти робиш добро, то нехай твоя правиця не знає, що робить лівиця...»

— Як це розуміти? — запитав замислений Микола.

— Коли ти робиш добро іншому, то не треба про це голосно всім оповідати. Краще не хвалитися своїми добрими вчинками.

Стояла глибока осінь. Микола знав, що багато дітей у їхній околиці живуть бідно, у голоді та холоді. От родина старого Олександра. Мати хвора, в Петруся немає взуття, а мала Софійка вранці збирала на дорозі ломаччя, щоб було чим затопити в печі.

Увечері Миколка тихо, щоб слуги не бачили, подався до комори. Набрав у торбинку борошна, налив у пляшечку олії, набрав повні кишені яблук. У своїй скриньці відшукав пару нових шкарпеток, новенькі постелики. Все це склав у велику торбину і сховав під своїм ліжком.

Коли в домі всі поснули, Миколка тихенько, як мишка, вислизнув із ліжка. Пробрався до порога Олександрової хатини, поклав там торбину і чкурнув додому.

Вранці старий Олександр не міг натішитися щедрими подарунками. Але хто це міг зробити, і кому подякувати? З того часу Миколка часто робив такі дарунки бідним сусідам. Люди молили Бога за невідомого, який допомагає їм. Та ніхто

не здогадувався, що то був Микола. Миколині слуги стали помічати, як зникають харчі, одяг, паливо з комор. Стали пильнувати. Одного разу, коли Миколка тільки-но склав торбинку і вийшов зі свого подвір'я, його наздогнав старший слуга. Думав, що то злодій. Тоді і стало відомо всім, хто піклується про бідних.

Минули роки. Микола виріс, став священником. Усе своє добро роздав бідним людям і служив їм, як тільки міг. За це Господь дав йому сили творити добро ще більше. Микола лікував бідних недужих, піклувався про дітей. всі його знали і любили, називали милосердним. Коли ж Микола помер, його причислили до святих.

Отже, на основі почутого, яке визначення милосердя ви можете дати?

У чому виявлялось милосердя Святого Миколая? (У його вчинках).

Які милосердні вчинки здійснював Микола? (допомагав знедоленим, наділяв бідних щедрими дарунками, роздавав нужденним харчі, одяг, паливо; лікував бідних недужих, піклувався про дітей, допомагав подолати горе).

♦ Висновок. Отже, на основі цієї розповіді, ми можемо сказати, що «Милосердя — найвірніший знак справжньої великої людини» (В. Шекспір)?¹

4. Робота з підручником Данилевської і Пометун.

Відкрийте підручник на с. 144, прочитайте перший абзац і скажіть, чи правильно ми сформулювали поняття «милосердя» та визначили милосердні вчинки.

♦ Висновок. Отже, милосердя — це діяльне добро, тобто таке, яке виявляється у наших вчинках; воно є втіленням високої любові до ближніх.¹

5. Гра «Склади серце милосердної людини»

Одним із символів милосердя ви зобразили серце. Яким же воно повинно бути у милосердної людини? Давайте зараз це з'ясуємо.²

Із маленьких сердечок — назв чеснот людини, складіть серце милосердної людини. Які сердечка ви візьмете? Чому?

сердечність скупість егоїзм заздрість

байдужість людяність співчуття злість

співпереживання доброзичливість зазнайство

6. Робота з підручником Мовчун та Хоружої.

Як ви вважаєте, милосердя пов'язане із вдячністю? (Ні).

Як підтвердження цього є притча про милосердя та вдячність (с. 139).

Як ви зрозуміли зміст притчі?

Чи треба очікувати винагороду за милосердний вчинок?

То ж чи буде слушною думка німецького педагога Х. Келлера: «Справжнє милосердя — це бажання приносити користь іншим людям, не думаючи про винагороду»?

Милосердного, доброго ставлення потребують до себе не тільки люди, а й увесь оточуючий світ, бо «Милосердя — це сила, здатна захистити беззахисне» (Г. Честертон).

Підтвердженням думки цього англійського письменника є наступний вірш.

♦ Учень читає вірш.

Маленьким хлопчиком додому
У полі йшов я в шумі трав,
І у гніздечку кам'яному
Сорокопудика піймав.
Тримав я міцно пташеня те,
Й на мене зорили з руки
Його маленькі оченята,
Немов чорненькі ягідки.
Над ним сіяла синь квітчаста,
І птиць лунав щасливий спів...
Невже навіки волі щастя
Він у долоні загубив?
І стиснув серце жаль великий,
І пальці я розкрив: — Ану! —
І він пурхнув з щасливим криком
В залиту сонцем вишину.

Ми з вами з'ясували, що таке милосердя і переходимо до нашого другого проблемного питання: кого називають альтруїстом, а кого — егоїстом?

7. Робота з підручником Данилевської, Пометун.

У підручнику на с. 116 знайдіть відповідь:

*Хто такий альтруїст?*¹

Кого із згадуваних на сьогоднішньому уроці ми можемо назвати альтруїстом і чому? (Святого Миколая; його безкорисливі вчинки є виявом альтруїзму).

Кого ми називаємо егоїстом?

Чи доводилося вам зустрічати у своєму житті егоїстичних людей?

Певною мірою егоїзм притаманний кожній людині. Він спонукає її до успіху, самоутвердження, до захисту своєї гідності, до самовдосконалення тощо. Але дуже погано, коли егоїзм цілковито оволодіває людиною. Тоді вона стає пихатою, самовпевненою, вимагає від інших постійної уваги тільки до власної персони, нехтує інтересами оточуючих людей заради власних.

8. Робота над ілюстраціями «Порівняйте малюнки»

Перед вами два малюнки. Порівняйте їх, звернувши увагу на центрального персонажа. У чому різниця між ними? На підставі яких ознак ви зробили такий висновок?

- ♦ Відповіді учнів. На першому малюнку персонаж виявляє у своїй поведінці альтруїзм, на другому — егоїзм.

9. Перегляд уривку з мультфільму.

Переглянувши уривок із мультфільму «Поросятко Фунтик», скажіть, кого із героїв можна назвати егоїстом і чому, а кого — альтруїстом?

А хто може сказати, чим закінчилася ця історія?

- ♦ Відповіді учнів. Пані отримала по заслугі, адже егоїзм, зло повинно каратися.

10. Робота з комп'ютером. Дослідження.

А зараз давайте проведемо ще одне дослідження і визначимо, який вчинок є альтруїстичним, а який — егоїстичним.¹

- ▲ Оленка — учениця шостого класу, віддала сусідці — п'ятикласниці навчальну літературу, якою вона вже не користується.
- ▲ Тарас усіх повчає, завжди наполегливо обстоює власну позицію.
- ▲ У сім'ї грошова скрута, але Тетяна вимагає, щоб мама купила їй нову сукню.
- ▲ Марійка та Софійка запропонували свою допомогу у впорядкуванні шкільної бібліотеки.

IV. Формування практичних умінь і навичок.

Робота над питанням: *як співчувати й проявляти милосердя словом і ділом?*

Скажіть, як ви розумієте вислів німецького філософа, письменника Вольтера: *«Щедрість душі завжди знайде своїх прихильників, але рідше — послідовників»?*

♦ Відповідь. *Не кожна людина здатна віддати частинку своєї душі іншим, тим, хто потребує підтримки, не всі можуть і хочуть відгукнутися на чуже нещастя.*

То ж в ході нашої подальшої роботи ми з'ясуємо, чи здатні ви віддати частинку своєї душі іншим, чи знаєте, як співчувати й проявляти милосердя словом і ділом.

1. «Незакінчене речення».

Продовжте речення, визначивши свою поведінку у поданих ситуаціях.

- ▲ Мама прийшла втомлена з роботи, і я...

- ▲ Маленький братик сумує, і я...
- ▲ Квітка у вазоні опустила листочки, і я...
- ▲ Друг захворів, і я...
- ▲ У сестрички не виходить задача, і я...
- ▲ Сліпий хлопчик підійшов до пішохідного переходу, і я...

2. Робота в групах.

- ♦ Завдання групам. Через 1 – 2 хв. кожна група має назвати різні форми вияву милосердя, навівши приклади конкретних справ.

Лікування добротою потребують не тільки хворі й самотні, а й цілком благополучні і здорові люди, в яких душа черства і глуха до чужого горя. Лікування милосердям потрібно тим, хто не бачить і не чує кривди і болю, несправедливості і нещастя. Прослухайте вірш «Квіти для мами» і проаналізуйте поведінку торговця.

- ♦ Учень читає вірш

— Дядечку, мамка любила червоні
 (Миттю зволожились лісочки вій).
 Дайте, будь-ласка, на 200 купонів,
 Нині якраз роковини по ній.
 Ситий торговець очима владики
 Глянув на хлопця, що явно тужив.
 Вийняв із кошика чахлу гвоздику
 І... схаменувшись, назад положив.
 — Шкода, признаюсь, таких мені дуже,
 Що залишились малими без мам.
 Тільки ж грошей на одну в тебе, друже,
 А на могилу дві треба, затям.
 З ярмарку вибрався, наче з безодні,
 Тихе зітхання прорвалось, як плач...

— Хтів принести тобі квітів сьогодні,
Тільки... Пробач мені, мамо, пробач.

V. Підсумок уроку.

1. Складання асоціативного куща.

Підсумовуючи все сьогодні сказане про милосердя, складемо асоціативний куш зі словом «милосердя». Цей вид роботи вам знайомий. Отже, які асоціації виникають у вас при слові милосердя?¹ (Доброта, чуйність, співчуття, допомога іншим, любов до ближніх, добра порада, співпереживання, уважність).

2. Гра – діагностика «Лети, лети, пелюстка».

Сьогодні у вас є чудова нагода висловити одне із ваших бажань. Щоб воно збулося, треба відірвати від чарівної квітки пелюстку і промовити такі слова (запам'ятайте їх):

Лети, лети, лепесток,
Через запад на восток,
Через север, через юг.
Обернувшись, сделай круг.
Лишь коснёшься ты земли —
Быть по-моему вели.

- ♦ Кожен учень відриває пелюстку із квітки, виготовленої із кольорового паперу, і висловлює своє бажання. Гра допомагає визначити, у кого з учнів переважає потреба егоїстичної спрямованості, а в кого — альтруїстичної.

3. Заключне слово вчителя.

Давайте візьмемось за руки, відчуємо тепло долонь, добро, яке випромінює кожен із нас, щирість і безпосередність. Нехай тепло ваших сердець передасться через руки. А я вам передаю

частинку свого серця із заповідями любові і милосердя.

- ♦ Учитель кожному учню вручає паперові сердечка, на зворотному боці яких написані заповіді:

Не зобидь ні старця, ні дитину,
Поділись останнім сухарем,
Тільки раз ми на землі живем:
Сій любов, краса її єдина.
Зло нічого не дає, крім зла,
Вмій прощати, як прощає мати,
На добро добром спіши воздати —
Мудрість завжди доброю була.
Витри піт солоний із чола,
І працюй, забувши про утому,
Бо людина ціниться по тому,
Чи вона зробила, що могла,
Скільки сил у неї вистачало,
Щоб на світі більше щастя стало.

VI. Домашнє завдання.

1. Опрацювати текст «Чи властиве вам милосердя» (Мовчун, Хоружа, с. 146).
2. Пригадайте милосердні, благородні вчинки, які ви зробили у власному житті. Напишіть їх короткий зміст.

Тема. З чого починається дружба

Мета уроку. Уточнити і закріпити уявлення учнів про товариські взаємини, дружбу, взаємодопомогу; спонукати дітей до дружніх стосунків і товаришування; виховувати бажання бути справжнім другом.

Епіграф уроку. Дружба — то найдорожчий скарб. (Прислів'я)

Проблемні питання:

- Кого ми називаємо другом?
- Що означає «вміти дружити» і за що ми цінуємо своїх друзів?

Хід уроку.

- ♦ Звучить звукозапис пісні Шаїнського «Если с другом вышел в путь».

I. Вступне слово вчителя.

— Ми не випадково розпочали наш урок цією піснею, бо сьогодні на уроці піде розмова про найдорожчу цінність людини — дружбу. Недарма народне прислів'я говорить: «Дружба — то найдорожчий скарб».

— Чому так говориться?

♦ Робота з епіграфом уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Робота в парах. Бесіда за питаннями.

— За що діти і дорослі цінують дружбу і товаришування?

— Як ви вважаєте, друзів «вибирають» чи «знаходять»?

— Чому людині потрібні друзі?

— Що є найважливішим у дружбі?

III. Робота над темою уроку.

1. Мотивація навчальної діяльності.

— Тема нашого уроку дуже актуальна. Сьогодні ми поведемо мову про важливість дружби і вміння дружити, з'ясуємо, які умови необхідні для дружніх стосунків і за що ми цінуємо своїх друзів

2. Робота над вирішенням проблемного питання «Кого ми називаємо другом?».

— Знайти відповідь на запитання вам допоможе гра — змагання «Закінчи речення». За 1 хв. вам треба добрати якомога більше дієслів, щоб закінчити речення: Друзі можуть разом ...¹

♦ Прослуховування уривку з пісні «Справжній друг»: «Друг в беде не бросит, лишнього не спросит...».

(слова М. Пляцковського, муз. П. Савельєва)

— Чи згодні ви з автором пісні?

♦ Відповіді учнів.

— А пам'ятаєте слова ще однієї пісні: «С голубого ручейка починається река, ну а дружба починається ...».

— Із чого ж починається дружба?

♦ Відповідь. Із посмішки.

— Так, за словами автора пісні, з посмішки.

Давайте зараз переглянемо уривок із мультфільму за мотивами відомої вам казки Андерсена «Снігова королева», в якому йдеться про початок дружби Герди і Кая, і дамо відповідь на питання «*З чого починається дружба?*»

♦ Перегляд уривку із мультфільму.

♦ Відповіді учнів на поставлене запитання:

☺ дружба починається із приятелювання;

☺ із радості від спілкування;

☺ із гарного ставлення одне до одного, взаємної симпатії;

☺ із спільного кола інтересів.

3. *Робота з підручником* (Данилевська, Пометун)

— У завданні №5 (с. 70) наведені три фрагменти із шкільних творів про дружбу. Прочитайте їх. Скажіть, яка з думок здається вам найбільш слушною?¹

— Ви переконалися, що друзями є ті, хто може разом робити найрізноманітніші справи, розважатися, відпочивати. Та найголовніше — друзі довіряють одне одному, діляться своїми думками, таємницями, тобто покладаються одне на одного.

Тож друзів пов'язують не лише спільні справи, інтереси, а й почуття щирості, довіри. Прочитайте на с. 69 підручника визначення слова «довіра».

♦ Робота в зошитах (запис визначення поняття «дружба»).

«Дружба — це близькі стосунки між людьми, основу яких становлять взаємна довіра, прив'язаність, спільність інтересів».

4. *Вирішення проблемного питання:* «Що означає «вміти дружити» і за що ми цінуємо своїх друзів?».¹

♦ Робота в групах. Гра «*Малюємо разом*».

— Дружба завжди виникає із взаємної симпатії. Наприклад, у малят така симпатія часто виявляється у бажанні поділитися солодощами. Те, що ви, п'ятикласники, даєте собі раду в ситуації, коли треба розділити яблуко чи тістечко, цілком зрозуміло. А чи вмієте ви ділитися увагою, почуттями? Щоб це перевірити, пограйте в гру «Малюємо разом».

Для цього об'єднайтеся в групи по 5-6 осіб. Розподіліть між собою олівці. За правилами, кожен учасник малює олівцем тільки одного кольору. Оберіть тему малюнка і малюйте разом упродовж 5 хв.

Коли роботу буде виконано, подивіться, чи однаково представлені на малюнку кольори вашої групи. Якщо так — ви вмієте ділитися почуттями! А відтак — вмієте дружити.

♦ Робота над текстом оповідання Л. Толстого «Два товариші».

— Прослухайте оповідання і скажіть, як у ньому дається відповідь на наше питання?²

Ішли лісом два товариші і зустріли ведмедя. Один кинувся тікати, вліз на дерево і заховався, а другий лишився на дорозі. Робити йому було нічого: він упав на землю і прикинувся мертвим.

Ведмідь підійшов до нього і почав нюхати, а той і дихати перестав. Ведмідь обнюхав його лише та й пішов собі.

Коли ведмідь пішов, той зліз із дерева і сміється:

— Ну, що, — каже, — ведмідь тобі на вухо шептав?

— А він сказав мені, що погані ті люди, які в біді товариша покидають.

Висновок. Отже, вміти дружити — це не залишати друга в біді.

♦ Робота в малих групах. Розв'язання моральних задач.

Завдання. Кожна група отримує картку з моральною задачею, яку треба розв'язати за 3 – 5 хв.

✧ У холодний зимовий день подружки Наталка й Оленка йшли із школи додому. Наталка була тепло одягнена. На ній була шубка і рукавички. Її ранець зручно лежав на спині. А Оленка забула рукавички в школі, тому портфель вона несла в голій руці.

— Рука в мене замерзла страшенно! — поскаржилася Оленка подружці.

— А в мене ні.

Так вони йшли до самого дому.

Запитання.

- ▲ Що можна сказати про поведінку Наталки?
- ▲ Як потрібно було їй вчинити?
- ▲ А як би ви діяли на місці Наталки?
- ▲ Чи можна Наталку назвати справжньою подругою?

✧ На шкільній ділянці діти працювали дружно. Усі намагалися виконати роботу добре. Тарас теж старався. Але чомусь у нього не виходило швидко, і він відставав від товаришів. Ось уже майже всі учні закінчили копати свої ділянки, а Тарасу ще так багато роботи. «Що ж робити? Коли ж це я встигну все скопати?» — подумав хлопчик.

Запитання.

- ▲ Як ви гадаєте, коли Тарас закінчив копати свою ділянку?
 - ▲ Що повинні були зробити його товариші?
 - ▲ Як би ви вчинили в такому випадку?
 - ▲ Як діють справжні товариші?
- ✧ Це було ранньою весною. Маринка йшла до школи. Йти далеко: дорога погана, а вона в черевиках. І наскрізь промочила ноги. Прийшла в клас. Дівчатка обступили її, занепокоїлися: «Скоріше знімай черевики і грій ноги». А Валя (вона жила близько від школи) збігала додому і принесла чобітки. Хороше було Маринці того дня — ногам тепло і на душі радісно.

Запитання.

- ▲ Чому дівчинці було радісно?
 - ▲ Чи можна дівчаток із класу назвати справжніми подругами?
 - ▲ Як би ви діяли у такому випадку?
- ♦ Перевірка записів у зошитах, щодо вирішення питання: *Вміти дружити — це ...*
- ♦ Читання висновку із монітора комп'ютера: *«Вміння дружити — це...*
- ♦ *«Зоряне небо»*. Демонстрація слайду на моніторі.

- На небосхилі «Дружба» з'явилися зірки, Але це не звичайні зірки, це зірки – якості людини. Придивіться уважно і скажіть, яким із них тут не місце, бо їх на терпить дружба.¹ Доповніть, що ще заважає дружбі? (Повчання, зверхня критика, приниження гідності, розголошення таємниці, користолюбство, надокучливість тощо).

Давайте підсумуємо, які ж зірочки повинні сходити на небосхилі «Дружба». (Довіра, взаємоповага, турбота, чесність, щирість і т. д.).

♦ Дидактична гра «Промінчик сонечка».

- Завдання ми виконали правильно, і на небі з'явилося сонечко.² Воно завітало до нас на урок і розмістилося на партах (аркуші з малюнком – схемою).

Як зробити день веселим?
Треба слову радощів додати,
Щоб уміло душу звеселяти.
Треба слову мудрості додати,
Щоб уміло друзів пригортати.
Треба ясним сонечком стати,
Щоб друзям життя зігрівати.
Розкажи мені, люба дитино,
Чим ти, як справжній друг,
Можеш зігріти іншу людину?

- Ми бачимо, що сонечко заспокоїть того, хто плаче. А чим кожен із вас, як справжній друг, може заспокоїти товариша, який потребує вашої допомоги? Напишіть про це на промінчиках сонечка.

♦ Дидактична гра «Хороший я чи не дуже?»

— Перш, ніж розпочати гру, познайомтеся з «вузликами на пам'ять».

✧ «Вузлики на пам'ять».

Пам'ятай:

✧ Усі люди різні. І тому, щоб людину зрозуміти, необхідно в неї уважно вдивитися.

✧ Кожна людина індивідуальна. І це дуже добре. Вдивляючись у себе та інших, ми більше замислюємося про погане і хороше в собі. Порівнюючи себе з іншими, намагаємося щось виділити для себе, від чогось відмовитися. Так ми навчаємося думати про Людину взагалі, про себе і про окремих людей.

Але Василь Симоненко нагадує нам, що...

Помиляються не тільки люди,

Помиляються навіть святі.

Згадайте, Ісус від Іуди

Мав останній цілунок в житті.

Ми не святі, не боги, а значить,

Не варто втішати себе дарма.

Але як твій промах лиш ворог бачить —

Друзів у тебе нема!

✧ Друзі тактовно і по доброму повинні вказувати на недоліки один одному, допомагати їх позбутися.

Тактовність — талант спілкування.

— А тепер пограємо.¹

Учень.

Хороший я чи не дуже?

Розкажи мені, мій друже,

Я тобі допоможу,
Чи правий ти підкажу:
Головою покиваю,
Поки ти розповідаєш.

Група.

А ти нам допомагаєш:
Згоден — головою киваєш.
Цим нам дуже допоможеш.
Впевнені, що ти у нас хороший.

♦ Конкурс – гра «Калейдоскоп мудрих думок».

— На попередньому уроці ви отримали домашнє завдання: написати на аркуші паперу прислів'я або приказку про дружбу. Зараз кожен учень прочитає вислів, а аркуш прикріпить на дошку.

Отже, у нас вийшов своєрідний «калейдоскоп» мудрих думок, а, як відомо, «Народна мудрість вчить, як на світі жить». Тож запам'ятайте ці прислів'я і приказки.

♦ «Розповідь – загадка».

— Є ще одна мудра народна думка: «Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти». Ми зараз скористаємося цією мудрістю і спробуємо вгадати, про кого йде мова у вашій розповіді.

Не називаючи імені друга,
Його кращі риси називай,
Нам його вгадати
Розповіддю своєю допомагай!
Розкажи нам, який твій друг?
Опиши його портрет.
За що ти його любиш?
Чому з ним дружиш?

IV. Підсумок уроку.

— А хочете перевірити себе, чи гарні ви друзі? Я вам зачитаю питання тесту, а ви письмово повинні відповідати на кожне питання словами «так» чи «ні».

♦ Тест.

1. Чи ділишся із другом своїми успіхами?
2. Чи допомагаєш йому бути в доброму настрої?
3. При появі потреби, допомагаєш другу добровільно, чи чекаєш, коли він попросить?
4. Чи намагаєшся зробити так, щоб друзі було приємно у твоєму товаристві?
5. Чи завжди впевнений у своєму другові і довіряєш йому?
6. Чи захистиш свого друга, якщо про нього говоритимуть погано у твоїй присутності?
7. Чи терпеливий ти до друзів свого друга?
8. Чи можеш бути ти ненастирливим, не повчати?
9. Чи завжди зберігаєш довірені тобі таємниці?
10. Чи вмієш поважати внутрішній світ, особисту свободу друга?

Результати:

3 – 4 «так» — у твого друга є вагомі причини припинити ваші стосунки;

5 – 6 «так» — ти хороший товариш, але тобі не вистачає поваги до внутрішнього світу друга, ти вимагаєш, щоб його увага була прикована тільки до тебе;

8 – 10 «так» — ти справжній друг, з тобою хочуть дружити, у тебе багато знайомих, але не спіши хвалитися цим.

♦ Творче завдання.

- У кожного з вас на парті є набір кольорового паперу. Який колір ви оберете як такий, що найбільше відповідає вашому настрою після сьогоднішнього уроку? Поясніть свій вибір.

V. Домашнє завдання.

1. Для учнів із високим та достатнім рівнем знань: *на основі почутого на уроці, власного досвіду та спостережень скласти правила товаришування.*
2. Для учнів із середнім рівнем знань: *прочитати уважно «Правила товаришування»¹ і на наступному уроці дати відповіді: чи згодні ви з такими правилами? Що можна додати чи, можливо, змінити?*
3. Для всіх: *підготувати розповідь про випадок, який переконав вас у тому, що ваш друг — справжній, і ви можете на нього покластися.*

«Правила товаришування»

- Допомагай товаришу: якщо вмієш щось робити, навчи і його; якщо товариш потрапив у біду, допоможи йому, чим можеш.
- Будь подільчивим із друзями: якщо в тебе є цікаві книги, поділись із тими, в кого їх немає. Грай і працюй із товаришами так, щоб не брати собі все найкраще.
- Зупини товариша, якщо він чинить щось погане.
Дружити — значить говорити один одному тільки правду, якщо друг в чомусь неправий, скажи йому про це (не забувай про тактовність).

- Не сварися з товаришами, намагайся працювати і грати з ними дружно; не сперечайся із-за дрібниць; не зазнавайся, якщо в тебе щось гарно виходить; не заздри товаришам — треба радіти їх успіхам; якщо вчинив погано, не соромся в цьому зізнатися і виправитися.
- Умій прийняти допомогу, поради і зауваження від своїх друзів. Друзі тактовно і по-доброму повинні вказувати на недоліки один одному, допомагати їх позбутися.

Тема. Як стати розвиненою людиною.

Мета. Навчити учнів розуміти і пояснювати поняття «розвиток», «розвинена людина», «задатки», «здібності», «дозвілля», «хобі»; формувати переконання у важливості самовдосконалення і розвитку людської особистості; а також уміння висловлювати свої судження на цю тему;

Обґрунтовувати необхідність змістовного й цікавого дозвілля; доцільність правильної організації вільного часу.

Метод проведення уроку: застосування технологій розвитку критичного мислення учнів.

Обладнання: портрети видатних людей, що зробили значний вклад в розвиток науки і культури;

Виставка експонатів пов'язаних із хобі учнів класу та їхніх батьків;

Заповнені учнями анкети « Як я проводжу вільний час», підручник.

Епіграф до уроку: « Ми робимо себе самі» , - говорили древні.

Хід уроку

I. Актуалізація знань учнів.

1. Оголошення теми і мети уроку.
2. Проведення заочної екскурсії « Сторінками життя славетних»

Розповіді учнів екскурсоводів про:

1. Тараса Шевченка;
2. Лесю Українку;
3. Катерину Білокур;
4. Ігоря Сік орського;
5. Євгена Патона.

1-ий учень

Коли ми говоримо про розвинену людину, то не можна оминати увагою тих, хто завдяки самовдосконаленню і

праці над собою досяг визначних успіхів у своїй діяльності і увійшов до числа славетних. Серед них є і видатні українці, іменами яких ми пишаємось.

Тож запрошуємо всіх на заочну екскурсію до нашого музею «Імена славетних» і пропонуємо під час екскурсії замислитись над тим, які моральні якості притаманні цим видатним особистостям і як вони змогли досягти вершин особистого розвитку.

Екскурсію для вас проведемо ми, Яковуник Ліна, Карпенко Юля

Учитель.

На дошці написані запитання, на які учні мають відповісти після заочної екскурсії сторінками життя видатних діячів науки і культури.

- Як працювали над собою видатні люди, щоб досягти високого розвитку?

2 –ий учень.

Тарас Шевченко – наш національний пророк і геніальний поет. Він народився у родині селянина – кріпака. Мав Тарас чудову пам'ять. Усе, що почув і побачив, у найтонших подробицях зберіг у душі і втілював у творчості. Особливо захоплювали хлопця народні пісні, знав їх без ліку й переймав з першого разу.

Дуже рано виявився у Тараса хист до малювання.

Дитяче раювання закінчилося для Тараса після смерті батьків. Хлопець залишився сам без майна і без підтримки. І перше, про що подумав, то була школа й наука.

Щоб мати змогу навчатись, Тарас прислуговував шкільному вчителю – дяку, шукав у сусідніх селах церковних малярів, які могли б навчити його малярству...

Коли хлопця забрали на службу до панського двору, вечорами й ночами, виконавши всю загадану роботу, Тарас потай брав книжки з панської бібліотеки і читав, читав...

Уява переносила його у невідомі світи, і Тарас забував про своє гірке життя. Незабаром Тарас і сам почав складати вірші.

З –ий учень.

Лариса Петрівна Косач – таке справжнє ім'я видатної письменниці Лесі Українки. Літературне ім'я дочці вибрала мати. Леся росла хворобливою, тому навчалася вдома. Багато читала, вільно володіла кількома європейськими мовами. Перші вірші « Надія» дівчинка написала в дев'ятилітньому віці. А коли Лесі Українці було тринадцять, її поезії вже були надруковані у львівському журналі « Зоря». Леся з дитинства була здібною і старанною дитиною. Вона грала на фортепіано, виявляла інтерес до малювання. Доля розпорядилась так, що наділила Лесю дивовижними здібностями, та в той же час змусила виборювати життя в щоденних муках і стражданнях. Під час свята Водохреща в Луцьку дівчинка так захопилась, що

не помітила , як промочила ноги в крижаній воді. Діагноз – туберкульоз кісток, а потім легень і нирок. Та ще з дитинства поетеса засвоїла правило: «Щоб не плакати, я сміялась, змагалась із важкою недугою все життя». Зробивши так багато для рідної культури, Леся Українка була і залишається нашою національною гордістю.

4 –ий учень.

Народна художниця Катерина Білокур малювала казкові квіти. Чому саме казкові? Адже життя її не було схоже на казку. Не ходила вона до школи, хоч читати навчилася рано. Ніхто не вчив її малювати. Їй доводилося прясти, білити, копати, садити, збирати...

Свої перші малюнки художниця робила вуглиною на сірому домашньому полотні. Фарби готувала з бузини, калини, буряка. Але як ці фарби допомагали їй творити яскравий світ української природи. Мала Катерина Білокур багату фантазію, уяву.

Захоплення малюванням батьки Катерини вважали безглуздом заняттям. Їм здавалось, що жінка має бути доброю господинею. А вона мріяла про казкові прекрасні квіти... І твердо вирішила- буду художницею.

Шлях Катерини Білокур від села Богданівни на Київщині до художніх виставок за кордоном і до світової слави виявився нелегким, тернистим. Але перемогли таланти, наполеглива праця, нестримне бажання малювати.

Три картини Катерини Білокур («Цар – колос», «Берізка», «Колгоспне поле») у 1954 році потрапили на міжнародну виставку в Париж. Там їх побачив Пабло Пікассо. Він відгукнувся про українську майстриню пензля так: «Якби ми мали живописця такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ».

5 –ий учень.

Всесвітньо відомий творець перших у світі вертольотів Ігор Сікорський народився 25 травня 1889 року в Києві. Ігор був п'ятою дитиною в родині, в якій приділяли багато уваги вихованню і розвитку дітей. Батько виховував Ігоря за власною методикою, наголошуючи на гартуванні сили, волі, умінні бачити перед собою мету. Іван Олексійович не хотів бачити сина неуком, хитрюгою, неробою. Прищеплював хлопцю високі чесноти й водночас твердість, порядність, витримку, працьовитість.

Мати Ігоря Сікорського вводила його в чудовий світ мистецтва. Вона знайомила сина з творчістю видатних музикантів, письменників, художників.

Найбільше вразило хлопчика малярство Леонардо да Вінчі, геніального італійського художника і не менш геніального вченого. Ігор придивлявся: ось крила на різних стадіях злету, ось птах долає вітер. Сам художник висловлював впевненість, що люди літатимуть, як птахи. Цій переконаності передавало безліч спостережень. На малюнках Леонардо є те, що ми назвали б тепер дельтапланом, літаком, вертольотом, парашутом.

Ігор Сікорський побудував першу модель вертольота у двадцятирічному віці. І все подальше життя присвятив авіа-конструюванню. Кожне з його досягнень було таким значним, що вже й саме могло принести світову славу його імені. Від початку виробництва гелікоптерів Сікорського ця галузь почала розвиватися в багатьох країнах світу.

Одні захоплені в старі листи,

Ті – в музику,

А ті – в руді томища.

Таке життя...

А він любив мости.

О, не любив – кохав.

А може, й вище!

Він міг, як маг, єднати береги,

Над урвищем зависнути орлино

І перед ним ставали на коліна

Жахких проваль повержені боги.

6 –ий учень.

Євген Оскарович Патон видатний учений у галузі мостобудування, засновник відомого у світі Інституту електрозварювання НАН України, писав: « Мені подобаються точні науки не самі собою, а можливістю їх застосування на практиці. Абстрактні формули – це не для мене. Інша річ – побачити ці формули й ряди цифр утіленими в будівельних конструкціях. А мости – один із найцікавіших видів таких конструкцій».

Мости – невтомні трудяги, у яких немає ні свят, ні вихідних. Вони працюють цілодобово, за будь – якої погоди і пори року. Багато їх залишив у спадок нащадкам Євген Оскарович Патон. Та є в Києві один Парковий. А в народі його ще називають мостом закоханих. Він – це надійність, романтичність, легкість, вишуканість, тендітність. Хочеться навіть назвати його щонайлагідніше – місток. Чудовий краєвид відкривається з нього. Ми бачимо Дніпро, по якому велично пливають білі кораблі та снують прогулянкові річні трамвайчики. Цей міст – один із незабутніх подарунків майстра дітям, онукам, правнукам, Україні.

Підсумкове слово вчителя.

Тарас Шевченко, Леся Українка, Катерина Білокур, Ігор Сікорський, Євген Патон, безперечно, є високорозвиненими особистостями.

Існує крилатий вислів: « Людина – творець свого щастя».Ці люди створили себе.

Робота в групах.

Учитель.

А зараз проведемо роботу в групах. Кожна група отримає по одному з текстів щойно почутих розповідей і складе та запише в зошитах з етики коротке дослідження на 5 -6 пунктів на основі тексту « Чому той, кого характеризуєте, зміг стати видатною людиною?»

Увага! Відповіді записувати 2-3 -ма словами.

Зразок учнівських відповідей у групах:

I. Тарас Шевченко:

- 1) мав чудову пам'ять.
- 2) захоплювався народними піснями;
- 3) мав хист до малювання;
- 4) прагнув навчатись;
- 5) читав, читав;
- 6) мав багату уяву;
- 7) складав вірші.

II. Леся Українка:

- 1) навчалася вдома;
- 2) багато читала;
- 3) володіла європейськими мовами;
- 4) друкувала поезії;
- 5) була здібною, старанною;
- 6) грала на фортепіано;
- 7) малювала;
- 8) змагалася із недугою;
- 9) збагатила рідну культуру.

III. Катерина Білокур:

- 1) малювала казкові квіти;
- 2) творила світ природи;
- 3) мала багату фантазію;
- 4) мала талант і нестримне бажання малювати;
- 5) наполегливо працювала;
- 6) долала життєві труднощі;

7) досягла вершин майстерності.

IV. Євген Патон:

1) подобались точні науки;

2) застосовував знання на практиці;

3) обрав улюблену справу - будувати мости;

4) поєднував у своїх конструкціях надійність і романтичність;

5) залишив мости у дарунок людям.

V. Ігор Сікорський:

1) сила волі;

2) мета;

3) високі чесноти;

4) порядність, витримка, творчість, працьовитість;

5) знання мистецтва – музики, літератури, живопису;

6) науковий підхід до справи – вивчення чужого досвіду, власні спостереження, здійснення задумів – побудова вертольотів;

7) генерація ідей.

Учитель.

Семантична карта – це ваш план дій. Видатні люди, про яких ми говорили, колись теж були дітьми. Усе починається з дитинства. Майбутні вчені, письменники, художники зараз, як і ви, навчалися за шкільними партами, а можливо, і у вашому класі.

Розвиток починається із вдосконалення самого себе. Розвинена людина – це не тільки освічена людина, яка знає багато з книжок про історію, географію та інші науки, а й культурна. Її пізнають одразу з того, як вона розмовляє, поводить у товаристві інших людей, проводить вільний час.

Розвинена людина має широке коло інтересів, бере активну участь у різних видах діяльності, наполеглива у досягненні мети, цікава у спілкуванні, постійно займається самовдосконаленням. Це культурна і моральна особистість.

Поставте перед собою запитання: чи є ви розвинутою людиною? Так? Ні?

Безперечно, кожен хоче бути розвиненим. Тоді вирушаймо в дорогу за нашою семантичною картою. Бо чим швидше ми почнемо працювати над собою, тим більше встигнемо досягти.

Перше, що нам потрібно визнати за нашою картою, це що таке розвиток.

2. Робота з підручником

(6 кл. с. 86)

Читання вголос визначення понять « розвиток», « розвиватися»

- Розвиток – процес, внаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого.
- Розвиватися – ставати розумово, духовно вищим, кращим, досконалішим, підніматися у чомусь на вищий щабель.

Коментар учителя.

Розвиток – це процес накопичення знань, умінь, навичок, вдосконалення природних здібностей, який триває стільки, скільки живе людина.

Знання, вміння і навички людина здобуває у процесі навчання і свого життєвого досвіду. Здібності здебільшого розвиває сама. Кожна людина має від народження задатки – зачатки яких – не- будь здібностей.

Здібності – це уміння робити що – небудь.

Талант – видатні природні здібності – обдарованість.

VII. Застосування методу для побудови знань

« Обміркуйте – об’єднайтесь у пари - обговоріть»

Учитель

1. – А чи є у вас у класі здібні або талановиті учні? До чого вони мають здібності?
2. – Якими здібностями наділені ви самі? Як ви їх розвиваєте?

VIII. Застосування методу для побудови знань.

« Пошук запитань»

Робота з підручником (с 87)

Учні читають текст, поділений за вказівкою вчителя по 1 – 2 речення, коротко переповідають один одному прочитане і ставлять запитання за змістом речень та дають відповіді на ці запитання.

Орієнтовні запитання учнів:

- Що робити людині, яка не має особливих обдарувань?
- Як людина без схильностей може досягти гарних результатів у якісь справі?
- Хто може досягти найбільшого рівня майстерності у якісь справі?
- Що може трапитись із природними задатками людини?

- Які свідчення історії людства про дітей з величезними здібностями?

Підсумкове слово вчителя.

Не розчаровуйтеся, якщо ви не знаходите в собі якихось особливих здібностей. Хай наше дослідження над текстом допоможе вам повірити в себе і стане застереженням для тих, хто може занедбати свої здібності. Недарма древні говорили: « Ми робимо все самі.» а відомий учений і філософ говорив: « прокидаючись вранці, запитайте себе: « Що я повинен зробити?» увечері, перш , ніж заснути: « Що я зробив?

IX. Застосування методу « Ходимо – зупиняємось – говоримо»

Учитель.

На нашій семантичній карті однією зі складових розвитку людини є її дозвілля. Від того, як людина організовує свій вільний час, залежить, чи буде відбуватися її інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток.

Учням дається команда.

Вони ходять довільно по класу, за сигналом зупиняються, подають один одному руку, представляються і обмінюються думками.

Як змістовно проводити вільний час?

X. Прийом « Мікрофон»

Учні діляться думками про правильне планування вільного часу.

XI. Учитель проводить підсумки анкетування

« Мій вільний час»

Відзначає змістовність проведення часу і марнування часу, зафіксоване у зведеній анкеті.

XII. Застосування прийому « Мікрофон»

Учні розповідають про своє хобі.

Заключні виступи спеціально підготовлених учнів.

XIII. Консолідація знань

. Твір п'ятихвилинка. «Як стати розвиненою людиною»

XIV. Домашнє завдання

Урок 14 (прочитати)

Підготуватись до відповідей на запит с. 92 та до обговорення картини М. Несторова (с. 85) « Портрет Віри Гнатівни Мухіної».

Тема. Як виникають правила етикету.

Мета: познайомити учнів з історією виникнення етикету, визначити ключові поняття уроку; з'ясувати роль церемоній в історії етикету деяких народів, познайомити учнів із церемонією Козацької ради; виховувати шанобливе ставлення до церемоній, обрядів українського народу.

Обладнання: підручник «Етика. 5 клас», учнівський і робочий зошити, ілюстрації про життя козаків у Запорізькій Січі, аудіозапис української народної пісні «За світ встали

козаченьки» або «Гей, там на горі Січ іде».

Епіграф: «В основі всіх гарних манер лежить одна турбота — турбота про те, щоб людина не заважала людині, щоб усі разом почували себе добре» (Д. Лихачов).

Вислови: «Привітність — це золотий ключ, який відкриває залізні

замки людських сердець» (східна мудрість).

«Людина відбивається у своїх вчинках» (Ф. Шиллер, німецький поет, філософ, історик, драматург).

«Гарними манерами володіє той, хто найменшу кількість людей ставить у ніякове становище» (Д. Свіфт, англо-ірландський письменник).

манери, етикет, церемонія, церемонний.

Тип уроку: інтегрований.

Структура уроку

I. Вступна частина.

1. Вітання.
2. Мотивація навчальної діяльності.
3. Представлення теми уроку й очікуваних навчальних результатів.

II. Основна частина.

1. Які манери називають гарними?
2. Що таке церемонії?

III. Завершальна частина.

Висновки.

IV. Домашнє завдання.

V. Доповнення до уроку

Хід уроку

I. Вступна частина

1. Вітання.

У ч и т е л ь. Здрастуйте, діти! Сьогодні ми починаємо вивчення теми

«Шануймо людей — і люди шануватимуть нас». На подальших уроках

ми поговоримо про те, як виникають правила етикету, які моральні нор-

ми властиві українському народу, які правила визначають життя людей

у суспільстві, що означає бути громадянином своєї держави, з чого по-

чинається досконалість людини.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель аналізує результати минулої контрольної роботи, називає оцінки.

У ч и т е л ь. Вивчаючи матеріал у першому півріччі, ми познайоми-

лися з поняттями «етикет», «етика», «етикетка». Пригадайте, будь лас-

ка, що таке етика і що вивчає ця наука. Як співвідносяться мораль і ети-

кет? *(Відповіді дітей.)*

3. Представлення теми уроку й очікуваних навчальних результатів.

У ч и т е л ь. Сьогодні ж ми поговоримо про те, як виникають пра-

вила етикету. Ми розглянемо на уроці історію виникнення етикету, ви-

значимо поняття «етикет», «церемонія», «церемонний», «манери» (*гарні й погані*), дізнаємося, яку роль відіграли церемонії в історії етикету деяких народів, у тому числі українського і, зокрема, його козацтва.

II. Основна частина

1. Які манери називають гарними?

У ч и т е л ь. Уміння правильно поводитися в суспільстві має велике

значення: воно допомагає у спілкуванні, взаєморозумінні.

Якщо люди-

на тактовна, чуйна, гуманна, скромна, порядна, поважає інших, їй лег-

ко спілкуватися з людьми. Ми говоримо: «Ця людина володіє гарними

манерами, вона вихована». Але, на жаль, нам також зустрічаються і лю-

ди з поганими манерами. Такі люди створюють незручності тим, хто їх

оточує.

Що ми відносимо до поганих манер? (*Учні називають звички: голос-*

но кричати на вулиці, багато жестикулювати, невміння стримувати

себе, вживання грубих і лайливих слів.)

Робота з підручником

Учитель просить дітей прочитати в підручнику тексти «Як вихова-

ти в собі гарні манери» і «Які манери називають гарними». Що нового

й корисного ви дізналися із цих текстів?

Манери — спосіб тримати себе в суспільстві, зовнішні форми поведінки.

У ч и т е л ь. Манери багато в чому відображають внутрішню культу-

ру людини, її етичні та інтелектуальні якості. Манери належать до куль-

тури поведінки людини і регулюються етикетом.

Питання учням:

Що таке етикет? (*Етикет — сукупність правил поведінки в різних*

ситуаціях. Це встановлений порядок поведінки, правила поведінки, це

зразок, до якого потрібно хотіти наблизитися.)

Які розділи етикетних правил ви можете назвати? (*Етикет вклю-*

чає форми звертань, представлення, правила бесіди, поведінки за столом,

у гостях, у громадських місцях.)

У ч и т е л ь. Ми з вами вже говорили, що базуються правила етикету

на гуманізмі й людяності.

Які види етикету ми знаємо? (*Придворний, дипломатичний, службо-*

вий, педагогічний, загальногромадський).

Невимушеність, природність, почуття міри, ввічливість, тактовність,

а головне — доброзичливість у ставленні до людей,— ось якості, які не-

обхідні в будь-яких життєвих ситуаціях, навіть тоді, коли ви не знайо-

мі з якими-небудь докладнішими правилами загальногромадського етикету.

Перші правила етикету сформувалися дуже давно. У первісних народів уже існували певні «табу» (заборони), звичаї та ритуали, які

можна вважати прототипом етикетних правил. Ми вже говорили, що

одна з перших книг з етикету з'явилася в Давньому Єгипті близько

2350 р. до н. е.

2. Що таке церемонії?

У ч и т е л ь. Величезну роль у житті всіх народів відгравали церемонії. Як ви вважаєте, чому вони були такі важливі? (*Діти*

висловлю-

ють свої думки).

Церемонія — а) урочисте здійснення чого-небудь, обряд за встановленими правилами. (Підручник 2006 р.);

б) (прийнятий або встановлений порядок здійснення якого-небудь обряду або сам обряд. (підручник 2005 р.)

Церемонний — 1) той, що дотримується прийнятого етикету, витончено ввічливий, манірний;

2) той, що вимагає підвищеного вияву уваги до себе, бундючний.

Робота з підручником

Учитель просить дітей прочитати в підручнику розповідь «Що таке церемонія?».

Що нового ви для себе дізналися з цього тексту? (*Відповіді дітей.*)

Звучить українська народна стрілецька пісня «Гей, там на горі Січ іде» .

Учитель. Свої особливості має і український етикет. Він заснований

на великій любові українців до людей узагалі (гуманізмі), любові до рідної

землі та мови, на працьовитості, пошані до батьків, гостей.

Які церемонії українського народу ви знаєте? (*Зустріч гостей хлі-*

бом-сіллю, весільний обряд, календарні обряди.)

Однією з особливостей українського народу є гостинність.

Ви знаєте, що на території України існувала Запорізька Січ. На уро-

ках музичного мистецтва ви вивчали пісні про козаків.

Наведіть при-

клади таких пісень. Виконаймо одну з них. (*Виконується українська на-*

родна пісня «За світ встали козаченьки».)

Про життя запорізьких козаків ви дізнаєтеся, коли прочитаєте вдо-

ма в підручнику розповідь австрійського посла про відвідини ним Січі.

У запорізьких козаків були свої церемонії. Одна з них — церемонія

Козацької ради. Прочитайте в підручнику розповідь працівника Націо-

нального історичного музею про цю церемонію (с. 86).

Після прочитання діти складають план церемонії.

Учитель читає дітям про те, як козаки обирали гетьмана (уришок із твору В. Чайченка).

Робота в групах.

Учитель об'єднує дітей у групи.

III. Завершальна частина

Висновки.

У ч и т е л ь. Сьогодні на уроці ми познайомилися з поняттями «це-

ремонія», «церемонний», «манери», поговорили про церемонію Козаць-

кої ради, про історію виникнення етикету. Скажіть, чи можна назвати

людиною з гарними манерами того, хто в товаристві сторонніх людей

поводиться ввічливо, а вдома грубо? *(Діти відповідають на питання,*

обґрунтовують свою думку.)

Потрібно багато працювати над собою, щоб виховати гарні манери.

Що вам понад усе запам'яталося з уроку? *(Відповіді дітей.)*

IV. Домашнє завдання

Прочитайте параграф «Як виникають правила етикету».

Прочитати розповідь «Знані в Європі», скласти до неї план.

Виконати в робочому зошиті письмові завдання з теми «Як вини-

кали правила етикету».

V. Доповнення до уроку

В. Чайченко

Як козаки обирали гетьмана

<...> Козаки зняли шапки і кинули їх угору на знак того, що вибирають Сагайдачного гетьманом. Після виборів ось яка відбулася церемонія:

козаки притягнули на площу два вози й перевернули їх угору колесами.

Потім почали копати землю і засипати вози, поки їх зовсім не засипали

і не зробили високої могили. Коли могила вже була готова, поклонився

кошовий писар отаманам і звернувся до них:

— Пора, панове, новому гетьманові сісти на престол.

— Ідіть, батьку, закон брати! — сказав старшина Сагайдачному.

Сагайдачний піднявся на могилу й сів, а козаки закричали: «Дай

тобі, Боже, лебедине століття і журавлиний крик! Щоб тебе було вид-

но так, як тепер, і тоді, коли битимемося з ворогами». Потім підняли

на могилу кухаря, принесли ківш сміття і трохи обсипали ним нового

гетьмана, примовляючи: «На щастя, на здоров'я, на нового батечко». Усі

козаки повторили голосно ці слова. Тоді вийшов на могилу писар, низь-

ко поклонився гетьманові й сказав йому:

— Так само, як тепер тебе, пане гетьман, обсипали сміттям, так у вся-

кій частці і недолі обсиплють тебе козаки, немов бджоли матку.

Тепер виходили козаки на могилу й робили з новим гетьманом
хто
що хотів. Один тягнув його за волосся і говорив: «Це для того,
щоб ти
не гордився перед простим козаком». Інший торкнувся його
лоба й гово-
рив: «Щоб ти так бив ворогів України-Русі, як я тебе б'ю!» і
тому подібне.
Через деякий час Сагайдачний устав і, весь забруднений,
пішов
у свій курінь. Через хвилину він вийшов переодягнутим у
святкове
вбрання, з гетьманською булавою в руці. Старшина несла за
ним війсь-
кові святині Війська Запорізького: бунчук, корогву, пернач.
Козаки стояли смирно і слухняно, оскільки тепер потрібно
було вже
в усьому підкорятися гетьманові. У військовому поході
повинен бути
порядок!
Ось які були звичаї при виборі гетьмана.

Тема. Що означає бути громадянином своєї держави.

Мета: познайомити учнів із ключовими поняттями уроку; обговорити, що означає бути громадянином своєї держави; з'ясувати, як ми відчуваємо належність до своєї країни; сформулювати правила, які допоможуть стати корисним суспільству.

Обладнання: підручник «Етика. 5 клас», учнівський і робочий зоши-

ти, державні символи України, аудіозапис арії Тараса Бульби з однойменної опери композитора М. Лисенка, репродукція картини М. Дерегуса «Тарас Бульба на чолі війська».

Епіграф: «Не питай, що може зробити для тебе держава, а запи-

тай себе, що ти можеш дати державі» (Дж. Кеннеді).

Вислови: «Той, хто не знає меж своїм бажанням, ніколи не стане добрим громадянином» (В. Сухомлинський, український педагог).

«Любов до Батьківщини — перше достоїнство цивілізованої людини» (Наполеон І).

«Люди, які дбають тільки про своє власне щастя, цілковито нікчемні» (Бернард Шоу, англійський письменник).

«Людина немислима поза суспільством» (Лев Толстой, російський письменник).

«Щоб зробити з людей добрих громадян, необхідно дати їм можливість виявити свої права громадян і виконувати обов'язки громадян» (С. Смайлс, англійський письменник ХІХ ст.).

громадянин, державні символи України.

Тип уроку: інтегрований.

Структура уроку

I. Вступна частина.

1. Вітання.

2. Актуалізація опорних знань.
3. Мотивація навчальної діяльності.

Ключові

поняття:

4. Представлення теми уроку й очікуваних навчальних результатів.

II. Основна частина.

1. Що дає можливість відчувати належність до своєї країни?
2. Державні символи України.
3. Як бути корисним суспільству?

III. Завершальна частина.

Висновки.

IV. Домашнє завдання.

Хід уроку

I. Вступна частина

1. Вітання.

У ч и т е л ь. Здрастуйте, діти! Минулого уроку ми зробили ряд важ-

ливих висновків. Нагадайте мені їх. (*Правила співіснування в суспільстві*

*пов'язані з повагою до традицій, звичаїв народу, норм права, законів. Пра-
во однієї людини закінчується там, де починається право іншої.*)

2. А ктуалізація опорних знань.

У ч и т е л ь. Минулого уроку ми говорили також про те, що таке зви-

чай, традиція, норма права, закон, хто такий патріот. Визначте ці тер-

міни. (Діти дають визначення поняттям «звичай», «традиція», «норма права», «закон», «церемонія», «церемонний», «манери», «патріот».)

Перевірка письмового завдання в робочих зошитах з теми «Якими є правила життя людей у суспільстві»

1—2. Вибери ствердну або заперечну відповідь.

Чи справедлива думка, що кожна людина може поводитися, як їй

заманеться? (Відповідь: Б. Ні.)

Чи можна стверджувати, що право однієї людини закінчується там,

де починається право іншої? (Відповідь: А. Так.)

3—4. Впиши у квадратики номери тлумачень цих понять.

(Відповідь: А. Норма права — 3.

Б. Закон — 1.

В. Мораль — 2.)

5—6. Наведи приклад своїх прав як члена суспільства.

(Відповідь: Кожна дитина має право на життя, свободу, гуманне

ставлення з боку інших людей, право на освіту, медичну допомогу, доз-

вілля, участь у культурному житті своєї країни.)

7—8. Вибери відповідні за змістом слова й доповни ними речення.

(Відповідь: Бути працелюбним означає свідомо ставитися до дору-

чень, старанно працювати, бути в гарному настрої під час будь-якої

праці, цікавитися процесом, пишатися результатом.)

9—10. Уяви собі казкову країну, всі жителі якої були б ледарями.

Склади два речення про життя в цій країні. (*Індивідуальна відповідь*

учня.)

11—12. Напиши невеликий текст-міркування про щасливе суспіль-

ство. (*Індивідуальна відповідь учня.*)

3. Мотивація навчальної діяльності.

У ч и т е л ь. Чи завжди ви замислюєтеся над тим, що ви — громадя-

ни України? Який смисл ви вкладаєте в слово «громадянин»?

Інтерактивна гра «Мікрофон»

Учитель пропонує дітям відповісти на питання «Що означає бути

громадянином своєї країни?».

Діти доходять висновку, що бути громадянином — відповідати за долю країни, виконувати громадянські обов'язки, користуватися

правами.

У ч и т е л ь. Із ваших відповідей стає зрозумілим те, що громадянин

не тільки користується тими правами, які надані йому державою, але

й виконує обов'язки перед своїм народом. Які це обов'язки?

(*Любити*

свою країну, захищати її, поважати її символи, культуру, мову, тради-

ції.)

4. Представлення теми уроку й очікуваних навчальних результатів.

У ч и т е л ь. Ви всі вже побачили на дошці назву нашої теми уроку:

«Що означає бути громадянином своєї держави?».

Сьогодні ми постараємося пояснити поняття «громадянин», «громадянські почуття» «громадянський обов'язок», наведемо приклади того, як бути корисним суспільству.

II. Основна частина

1. Що дає можливість відчувати належність до своєї країни?

Громадянин — а) особа, яка належить до постійного населення якої-небудь держави, користується правами й виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави;

б) свідомий член суспільства, людина, що підпорядковує особисті інтереси суспільним (підручник 2006 р.).

Той, хто підпорядковує свої інтереси суспільним, служить Батьківщині (підручник 2005 р.).

Найголовнішою якістю громадянина є любов до Батьківщини, тому

що людина, яка щиро любить рідну землю, не здатна її зрадити.

У ч и т е л ь. Я хочу вам прочитати розповідь В. Сухомлинського «Лю-

дина, яка вічно ходитиме по всій землі й вічно дивитиметься в землю».

Ішов жорстокий бій за нашу рідну землю. Боровся в цьому бою з во-

рогами й молодий солдат. Командир наказав йому зв'язати декілька гранат і кинути їх під ворожий танк, який наближався до наших позицій.

Зв'язав молодий солдат гранати, поповз у чисте поле.

Коли наблизився ворожий танк, солдат подумав, що в нього не ви-

стачить мужності. Страх скував його душу й тіло, і він пролежав на зем-

лі, а танк пішов на наші окопи.

Почув молодий солдат розриви снарядів і кулеметів. Ганебно біг він

із поля бою. Ворожа куля поранила його в спину. Довго біг — полями

й лугами, лісами й нивами. Навколо нього стогнала рідна земля, поне-

волена ворогом.

Темною ніччю прийшов він до отчого дому. Вийшла з хати мати, об-

няла сина, притиснула до грудей, заплакала. Але побачила вона, що син

поранений у спину.

— Чому ти поранений у спину? — запитала матір, відсторонюючи

сина від грудей.

Син мовчав. Він нахилив голову, опустив очі вниз і не міг підня-

ти їх.

— Ти боягуз,— сказала мати.— Проклинаю тебе. Іди й будь вічним

блукачем. Вічно ходи по землі й вічно дивись у землю.

Застогнав син, проклятий матір'ю, і пішов від отчого дому.
Так і ходить він по рідній землі, нахиливши голову, і дивиться в землю.

Ходить і вічно ходитиме з нахиленою головою.

Люди відвертаються від нього, діти скрикують від страху, побачив-

ши його згорблену спину.

Ніколи не прийме його рідна земля, оскільки він зрадив ї ї .

Така до-

ля боягуза й зрадника.

Питання до тексту:

Чому мати прокляла свого сина?

Яке покарання чекало молодого солдата?

Який обов'язок він не виконав?

2. Державні символи України.

У ч и т е л ь. Які народні символи України ви знаєте? А які державні

символи України ви можете назвати? (*Відповіді дітей.*)

Робота з підручником

Учитель просить дітей прочитати в підручнику діалог Олесі й Бог-

дана (с. 107) і дати відповідь на питання завдання 1.

У ч и т е л ь. Герб України — тризуб. Прапор України має два ко-

льори: синій — колір мирного неба, жовтий — колір пшениці.

Слово «Гімн» прийшло до нас зі Стародавньої Греції. Люди, покло-

няючись богам, складали їм хвалебні пісні — гімни. Із часом з'явилися

гімни, присвячені знаменним подіям, пам'ятним датам, видатним лю-

дям. Державний гімн — офіційний національний символ країни. Авто-рами гімну України є П. Чубинський і М. Вербицький. У 1865 році композитор Вербицький написав пісню «Ще не вмерла України» на слова

Чубинського. З утворенням суверенної Української Народної Республі-

ки ця пісня отримала статус національного гімну.

Кожен громадянин України повинен знати гімн своєї Батьківщини.

Коли він звучить, потрібно встати, приклавши праву руку до серця. Ви-

конаймо перший куплет гімну України.

Справжній громадянин наділений не тільки громадянськими якос-

тями, але ще переживає і громадянські почуття.

Робота з підручником

Учитель просить учнів виконати завдання 3.

У ч и т е л ь. Що означає поняття «громадянські якості»? (Здатність

спрямовувати свою роботу, своє життя на користь Батьківщині.) По-

чуття любові до Батьківщини, усвідомлення обов'язку її захищати, по-

чуття пошани до її національних символів, культури, мови, традицій. Ці

почуття не дають можливості бути байдужими до проблем країни й лю-

дей, які живуть у цій країні, примушують шукати шляхи поліпшення

життя в суспільстві.

3. Як бути корисним суспільству?

У ч и т е л ь. Ви вже можете дати визначення словам «громадянин», «громадянські якості», «громадянські почуття». Як же насправді ви можете проявити свої громадянські якості й почуття? *(Діти висловлюють свої думки.)*

Робота з підручником

Учитель просить дітей прочитати в підручнику текст «Як бути корисним суспільству». Що таке громадська діяльність? *(Це робота або інша діяльність, яку виконують добровільно, без грошової винагороди.)*

У ч и т е л ь. А зараз прочитаємо в підручнику оповідання В. Сухомлинського «Купа сміття». Чого навчає це оповідання? *(Відповіді дітей.)*

Виявляється, не обов'язково бути дорослим, щоб проявити свої громадянські якості й почуття. Зараз ви повинні добре вчитися, щоб у майбутньому працювати на благо своєї Батьківщини й народу. Піклуватися про природу рідного краю, шанувати його історію, культуру, бути корисним своїй країні — ось що означає бути її громадянином.

III. Завершальна частина

Висновки.

Хто ж такий громадянин?

Які обов'язки має громадянин?

Як ви можете проявити свої громадянські почуття?

IV. Домашнє завдання

Прочитайте параграф «Що означає бути громадянином своєї держави?».

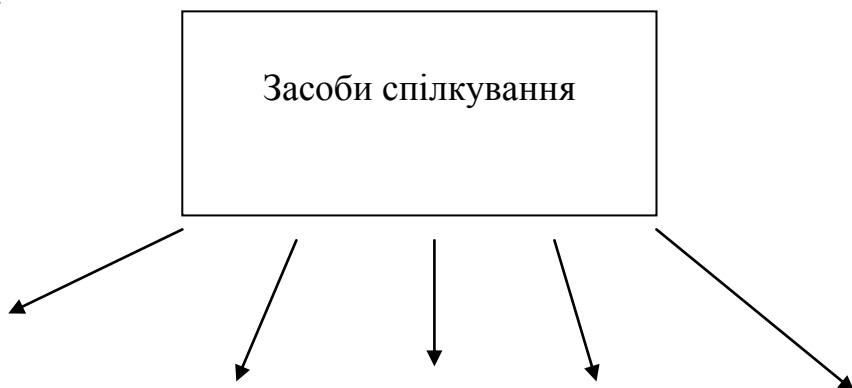
Виконайте в робочому зошиті письмове завдання з теми «Що означає бути громадянином своєї держави».

Тема: Правила мовного етикету

Мета: обґрунтувати можливості дотримання правил мовного етикету; розвивати навички використання у різних ситуаціях доречні словесні форми; формувати вміння оцінювати спілкування своє та інших спираючись на норми етикету.

Ланцюжок навчальних ситуацій

I. Розминка

Слова
? (Посмішка)

Інтонація

Міміка

Жести

II. Актуалізація.

1. Слово вчителя.

Особливо цінною у спілкуванні є посмішка. Подивіться, майже все у людини створено для самої себе: ноги – ходити, рот – їсти, очі – дивитися, все потрібно самому окрім посмішки. Посмішка призначена іншим людям, щоб їм було добре з вами, радісно, легко. Це жахливо, коли тобі ніхто не посміхається, і ти нікому не посміхаєшся.

Посміхніться один одному. Посміхніться мені. Як стало вам на душі?

А ось Віталію Григор'єву чомусь не радісно. Давайте йому допоможемо. Послухайте уважно вірш і подумайте як можна допомогти хлопцю.

2. Читання вірша С. Міхалкова «Лапуса»

Я не знаю, как мне быть –
Начал старшим я грубить.

Скажет папа:

- Дверь открой!

Притвори ее, герой! –

Я ему в ответ сердито

Отвечаю:

- Сам закрой!

- За обедом скажет мама:

- Хлею, лапуса, передай!

- Я в ответ шепчу упрямо:

- Не могу. Сама подай!

- Очень баб ушку люблю,

- Вс е равно я ей грублю.
Очень деда обожаю,
Но и деду возражаю...
Я не знаю, как мне быть –
Начал старшим я грубить,
А они ко мне:
- Голубчик,
- Ешь скорее, стынет супчик!
- А они ко мне:
- - Внучок, -
- Ляг, лапуса, на бочок!
- Я такое обращенье
- Ненавиджу, не терплю,
- Я киплю от возмущенья
- И потому грублю.

3. Бесіда за прочитаним.

4. Чому Віталіку не радісно? Чого він грубіянить. Нам потрібно вирішити цю проблему.

(Хлопчик не знає слів ввічливості, «чарівні» слова – перлини мовного етикету). Ось про ці слова ми і будемо сьогодні говорити.

III. Побудова знань

1. «Аукціон»

На наш аукціон виставляється перший лот «Вітання». Чарівні слова – це і є наші гроші. Той, хто називає останнім словесну формулу вітання отримує титул і паперовий орден «Найчемніший»

- Шановна публіко! Перший лот – «Вітання» Ваші пропозиції...
- Другий лот – «Подяка»

- Третій – «Згода»
- Четвертий – «Відмова»
- Який лот було найважче «викупити»? Чому?
- Які слова ви б підказали Віталію, щоб допомогти йому в спілкуванні.

2. Робота в групах

1 група – підбирає синоніми до слова ввічливості.

2 група – антоніми до слова ввічливий.

3 група – складає з поданих слів словосполучення.

3. Робота зі словником

А як ви розумієте значення слова «ввічливий».

Первісний значення – це той, хто дивиться саме у вічі. А очі – дзеркало душі. Тому спілкуючись співрозмовники дивляться у вічі один одному. Відвертають очі лише ті, хто говорить неправду або намагається щось скрити. З часом прикметник «увічливий» переосмислився і набув переносного значення : «той, хто дотримується правил пристойності, виявляє уважність, люб’язність».

4. Робота з прислів’ями. Робота в групах. На основі прислів’їв скласти 5 правил спілкування.

а) для тих, хто говорить;

б) для тих, до кого звертаються

Що маєш казати, то наперед обміркуй.

Дав слово – виконай його.

Слухай тисячу разів, а говори один раз.

Говори мало, слухай багато, а думай ще більше.

Мовчить, як пень.

За словом в кишеню не полізе.

Красно говорить, а слухати нічого.

Язиком сьак і так, а ділом ніяк.

Базіка – мовний каліка.

Всякому слову свій час.
Краще мовчати, ніж брехати.
Треба знати, що і де казати.
Гостре словечко – коле сердечко.
Говорить п'яте через десяте.
Менше говори - більше почуєш.
Мовчанка гнів гасить.

IV. Консолідація.

1. Анкетування.

Оціни свою ввічливість.

1. Чи здороваєшся ти з сусідами в будинку?
2. Чи дякуєш ти мамі за обід?
3. Чи вибачаєшся ти, якщо запізнився на урок?
4. Чи вибачаєшся ти перед малюком, якого випадково штовхнув?
5. Тато, дідусь, мама допомогли тобі розв'язати складну задачу. Чи подякуєш ти?
6. Чи вітаєш ти маму, бабусю зі святом 8 березня?
7. Коли ти лягаєш спати чи говориш ти «Добраніч» своїм рідним?
8. Ти говориш спокійно, не підвищуєш голос навіть коли сперечаєшся.

Оцінюємо балами. Так – 2 бали. Інколи – 1 бал. Ні – 0 балів.

Підрахуйте бали. Підніміть руку в кого вийшло 12 балів. Молодці! У кого менше 12 балів? Ви не завжди ввічливі, будьте обережні.

2. Проблемне питання.

3. Як ви розумієте вислів: «Скажіть мені добре слово і я його примножу»

4. «Мікрофон»

- Використовуючи знання, отримані на уроці відтепер я буду...

V. Домашнє завдання.

Написати листівку-привітання мамі, бабусі, вчителю, використовуючи знання, отримані на уроці

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2000.
2. Баханов Костянтин. Групова робота на уроках історії// ПШУ.- 1998.-№3.- С.38-43.
3. Баханов Костянтин. Навчання історії за проектною системою//- 2000.-№3.-С.-33-37.
4. Білаш Валентина. Плекаємо особистість: Роздуми про особистісно-орієнтований підхід до навчання, виховання, розвитку ліцеїстів// Директор школи (далі-ДІЛ). -2001. -№35. –С.6,7.
5. Гнатюк Дмитро. Учитель і учні – співавтори уроку// ДІЛ.-2001.- №16.- С.5-6.
6. Дитяча біблія. – 1993.
7. Євангельські притчі Ісуса Христа. – 1988.
8. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання. // Початкова школа. — 2006.—№8;
9. Гузеєв В.В. Навчальні групи на уроці// Завуч. -1999. -№11.-С.3
10. Особистісно-орієнтована технологія навчання//Завуч (додаток „Наша вкладка”). -2001. -№30. -С.1-8.
11. Пометун О.І. Практичне право: Навчальний посібник для 8(9)кл. середнього загальноосвітнього закладу. –К.: Генеза, 2001. -С.148-162.
12. Практичне виховання дітей по вченню святих отців Церкви. – М., 1997.

13. Сиротенко Г. Шляхи оновлення освіти: Науково-методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник. – Х.: Видав. гр. "Основа", 2003. – 96 с.;
14. Турянська Ольга. Методи особистісно-орієнтованого навчання в школі // -2002. №1. –С.27-32.`